

Postverkið og føroysku bløðini

Oddagrein

POSTVERKIÐ, Landsstýrið og Postfelag Føroya eru komin ásamt um at strika postútbæringina leygardagar frá 1. apríl 1999 at rokna.

HESI tíðindi komu sera óvart á leiðslurnar á Dimmalætting og Sosialinum, sum týsdagin vórðu bodnar til kunnandi fund um avgerðina. Nýggi postverksstjórn greiddi frá ætlanini, sum bæði Postverkið og Landsstýrið høvdu tikið undir við og sum Postfelagið á fundi týskvæðið skuldi taka støðu til. Og Postfelagið segði eisini gott fyri hesum.

TAÐ er einki at siga til, at tey mongu fólk sum hava tilknyti til Dimmalætting og Sosialin kenna hetta sum eitt stórt afturstig og sum ein dyggan fíggarligan smeit, umframt at mongu lesararnir hjá bløðunum fara at kenna hetta ikki at fáa blæðið borið út ti dymar leygdagar sum ein stóran miss. Bløðini hava nógv haldarar, her ikki minst Dimmalætting, sum hevur bygt sær upp ein trúgvan haldarskara gjøgnum meira enn 120 ár.

Á fundinum við leiðsluna hjá Postverkinum gjørdur blaðleiðslurnar vart við sína ónøgd og frustratión ikki minst orsakað av mátanum hetta er gjørt uppá. Tá blæðini vórðu kunnað um hetta, var avgerðin longu tikin. Blæðiðslurnar hildu, at nú Postverkið og blæðini høvdu arbeitt saman í meira enn 120 ár, hevði verið rímligt, at blæðini vórðu tikin við í málsviðgerðina.

HÓAST hesa ónøgd, so skilja vit eisini Postverkið, tí boðini til nýggja leiðsluna er, at raksturin skal hvíla í sær sjálvum. Útberingin av bløðunum er eftir øllum at døma kostnaðarmikið fyri postverkið, og serstakliga tá talan er um leygdagar, har yvirtíð er galdandi. Men hinvegin, so hava blæðini verið kundar hjá postverkinum í so mong ár - umframt at blæðini røkja eina samfelagsliga uppgávu - at tey áttu at verið so mikið vird, at tey vórðu eftirspurd, áðrenn avgerðin varð tikin.

NETTUPP tí at fólk býr so spjatt um oyggjamar hevur postverkið havt stóran týdning fyri at fáa blæðini út til húsarhaldini. Her hevur postverkið heilt givið røkt eina fyri demokratið týðningarmikla uppgávu. Tað er tí ikki bara at siga tað nú at skula áleggja bløðunum sjálvum at standa fyri hesi útbering.

Neyvan er nakar ivi um, at tað almenna hevur stóran áhuga í, at føroyingar fáa føroysk blæði allar útgávudagarnar. Sum boðberar og formidlarar av informationum, orðaskifti om, hava blæðini stóran samfelagsligan týðning. Spurningurin er tí, um tað ikki átti at verið ein ella onnur almenn skipan til útberingariskoyti, sum var við til at tryggja, at føroysk blæði verða borin út eisini leygdagard. Tað er ikki óvanligt, at tað almenna eitt nú í Danmark letur so og so nógván stuðul til blaðútgávu sum heild. Tá hugsað verður um tær stóru eykaútreiðslur, sum eru knýttar at at fáa blæðini út kring oyggjarnar, so átti hetta eisini verið ein partur av eini samfelags uppgávu. Vónandi ber til at fáa eina ella aðra skipan, sum kortini tryggjar blaðútbæring leygdagard.

Sosialurin

Viðmerking

Føroyskur stuðulspolitikkur og fíggarløgtingslógin

Uppskotið til fíggarløgtingslóg fyri komandi ár, var tungur lesnaður. Hetta er ein ætlan fyri komandi ár, og tí skuldi borið til at sæð ein tráð, sum segði okkum: Hvat ið tað er, ið nú verður miðað imóti. Hvat tað er, skjótul kanska verður settur á. Hvar verður satsað? Eru broytingar at hóma. Hvørja leið verður farið. Og ikki minst-kunnu vit vanta okkum nýskapen, nýhugsan o.s. fr. Ella er tað bara so, at sami glantrileikur heldur fram?

Havi hug at finnst at fíggarløgini, soleiðis sum hon er sett upp. Tað er, at høvudsývirlit ið ikki gevur nakra mynd í heila tikið! Her sakni eg töluni frá undanfarna árið, soleiðis at tað var greiðari at fingist við. Soleiðis sum vanligur rokni-skapan sær út. Tá hevði borið til beinanvegin at sæð, hvar stórar og smáar broytingar vóru, og sæð, hvat farið verður eftir. Slík yvirlit eru relativt, og ein rakstur skal væl altíð siggjast í mun til tað, sum hevur verið, og so tað sum koma skal. Eg veit, at tann tolna finnur alt hon vil finna inni í teim einstøku greinum undir viðmerkingunum, men tað hevði nó lætt um, og myndin verið greiðari.

Hendan og komandi fíggarløgir fara at vera grundarløg undir einum sjálvstøðugum Føroyum og einum frælsari Føroyum. Tað er málið! Ikki bara einum Føroyum, sum sleppur at vinna merkið á stong á ST borgini (kanska undir liðini av onkrari bananrepublik). Men einar Føroyar, sum tryggja øllum borgarum eins góð kor, og tey lond vit vilja samanberast við. Eisni Island. Her hugsi eg fyrst og fremst um sosiala, útbúgvingarlaga og mentanarliga viðurskiftini.

Sum er, halda menn ikki, at til ber at gera burt og kvetta av stokkinum ella loysa frá Danmark, sum tað fyrr bleiv røpt, soleiðis sum Týðveldisflokkurin plagdi at føra fram. Uppskotið til loysingarfrým hjá Fólkalokkinum við eini skiftistíð, sær út til at hava fallið í góða jørd, helst tí at hildið verður, at búskapurin er stóri trupulleikin. So fær man líka sum umrátt seg. Hesin trupulleikin, tað búskaparlaga, plagar eisini okkum í Javnaðarflokkinum.

Fari tí at nema við tað, sum er grundarløg undir búskapinum, og sum skal bera øllum. Og tað er og fer at vera vinnan. Vinnan í Føroyum er eisini ófræls! Hon er ikki fjøtrá av donskum stuðli, men av føroyskum stuðli. Tað eru vit, sum gera allar dispositiónir! Kanna vit hesar ymsu stuðulskonti, siggja vit, at vinnan í beinleiðis stuðli fær umleið 170 mió kr. í uppkøtinum til fíggarløgtingslóg í 1999. Harafturat kemur FAS skipanin við 10 mió, so ialt einar 180 mió.

Hvat hesin stuðul kostar at

umsita, veit eg ikki. Heldur ikki eru teir stovnar taldir við, sum beinleiðis ella óbeinleiðis virka vinnuni at frama, t.d. granskargarstovnar. Fiskirannsóknarstova o.a. Men her eru aðrar milliónaupphæddir.

Av hesum 180 mill. í stuðli fær okkara høvudsinna umleið 130 mió! Nú hoyri eg, at menn fegnast um, at stuðulin til fiskivinnuna er minkaðar úr 500 mió, tá ið hann var mestur, til hesar 130 mió. Alt gott um tað. Mær vitandi hevur okkara høvudsinna fingið stuðul av fíggarløgini í meira enn eina fjórðingslóg. Ymisk hava heitin verið: Rakstrarstuðul, hetta má man ikki nevna longur, f-løgustuðul, rentustuðul, umleggjargarstuðul, eitt røptu vit viðhvørt rentu- og avdráttarfrí lán, hvat tað so mundi vera, gávubræv kanska? Og so hava vit eisini við millumbilum havt upphæggjargarstuðul. Hesin seinst nevndi mundi verða ætlaður at høgja f-løgustuðulin upp aftur við?

Fyri fólk flest munnu øll hesi heitini hava verið torgreidd og illa skiljandi. At vinnulívið tók og tekur imóti tilboðnum, tað skilji eg væl - noktaði ein at taka imóti, so var hann verið fyr enn teir, sum tóku við - so einfalt er tað!

Eg ivist, hvussu væl umhugsaðar allar hesar stuðulskipanir hava verið. Var ætlanin innast inni at menna fiskivinnuna? Var tað ein greiður og tilvitaður málsetningur, ið miðjað varð imóti, ella vóru nógvir av hesum skipanum útselt av politiskari ómegd?

Og hildið verður fram!

I verandi fíggarløgurupp-skoti er skotið upp at jatta 40 mió í f-løgustuðli til ferskfiskaflotan, og ætlanin er, at árliga skal sama upphædd setast av nýkur ár fram. Eg ímyndi mær, at hesin f-løgustuðul skal nýst til at byggja nýggj og dyr skip fyrir, og spyrji meg sjálva, um hesi fara at bera seg betri enn núverandi niðurskrivaði floti?

Ella verður tað soleiðis, at veiðitrygði økt, og vit harvið fáa minkandi fiskastovnar og minni fiskari pr. skip? Verður avleiðingin so, at vit aftur um nýkur ár mugu jatta upphæggjargarstuðul, fyri at minka um veiðitrygði, fyri á tann hátt at gera tað meiri rentabætt hjá teimum skipunum, sum tá eru eftir?

Jú, glantrileikurin heldur fram!

Eg veit ikki, hvør ið torir at svara skráskikkur upp á spurningin. Eg tori í øllum førum ikki! Eg haldi kortini, at vit skilja okkum sjálvum, og ikki minst skattgjalddararnum, at kanna viðurskiftini betri, enn ofta verður gjørt, tá ið milliónaupphæddir verða jattaðar.

Eg læs nú um dagarnar frageiðingina "Fast samband um Vestmannaasund. Kostnað nýttug kanning", sum hon verður nevnd. Hví ikki lata

slíkar kanningar gera, tá tað snýr seg um at stuðla vinnuni? Tað átti at verið sjálvsagt, at politikarar tryggjaðu sær mest móguliga nýttuna av tí peningi, vit brúka. Kunnu slíkar kanningar brúkast sum avgerðargrundarlag í samferðslumálum, kunnu tilsvandandi modellir helst eisini brúkast, tá ið tað snýr seg um nýttuvirði av studningum. Vinnulívið sjálvt hevur í árávíst brúkt hesar kanningar, sum teir so fint rópa "cost benefit" kanningar, tá ið veljast skal ímillum ymsar í-løgur, sum skulu fremjast.

Tað er gleðiligt at teir í Vinnu-málastýrinum eru famir undir at orða uppskot til vinnupolitik. Tá verður væl stuðulspolitikkur í síni heild væl og virdiliga vendir og viðgjørdur. Hugsandi er eisini, at vinnan sjálf, fíggarstovnar og arbeiðsmarknaðurin annars verða tikin við.

Eitt er so vist. Tað er vinnan, sum skal bera fíggarløgini uppi. Eisini í framtíðini, tá ið skiftistíðin er av, skerd við einum triðjungi. Og verða skeivar fløgur gjørdar á vinnugókinum, kann tað fáa fylgir fleiri ár fram í tíðina, ikki minst á inn-tøku-síðini.

Tí skilji eg ikki, at so stórt varsemi er, tá stuðul verður latin mentanini. Ein fløga í mentanina gevur ongantíð negativt árin. Tað er ongín vandi í slíkum stuðli-ongar katastrofalar fylgjur. Eingin upphæggj-ing. Tvørturímóti eru vit vís í, at fáa ríkiligt aftur fyr peningin, hóast krónutalið ikki kann gerast upp eftir einum degi. Allar kanningar uttanlands benda á, at so er.

Herfyri visti Høgni Høydal, landsstýrismaður á, at í framtíðini verður tað mentanin, sum fer at styrkja smáu tjóðimar. Har eru vit samd bæði. Mentan styrkir ikki bara smáu tjóðimar, men eisini teir stóru. Men er tað so tað, farið verður eftir, meðni? Hvat verður stungið út í kortið fyri mentafólk okkara? Hvørji kor ætla man at bjóða hesum samfelagsbólki? Ein av okkara kendu og sera dúgligu rithøvundum hevur greitt mær frá sínum umstøðum. Niður-støðan er greið- sum er virðir samfelag okkara ikki hetta ar-beiðið, alto tað at skriva. Líka mikið, hvussu nógv hesi fólkini arbeiða, so høvdu tey vunn-ið meira pening, um tey høvdu skrivað seg inn í ALS-skip-anina sum arbeiðsleys. Lítið verður hugsað um, at skrivandi fólk og forløgini skapa ikki sørt av arbeiði í landinum. Her-fyri var samrøða í Sosialinum við leiðaran fyr Leikarafelag Føroya, sum eisini vísir á, hvussu trupul umstøður lista-fólk okkara hava. Hetta eru høgjónarfólk, sum fáast við mentan sum hájupul, tí tað verður ikki vort sum eitt til-feingi, sigur hon.

Ikki er neyðugt at fara út í æsir við spurninginum um

Katrin Dahl Jakobsen

mentan og samleika. Vit vita øll hvønn týðning tað hevur, hvussu hann verður styrktur, og hvørji árin samskiðissamfelagið hevur.

Tað er gott, at játtanin til Mentanargrunn Føroya Løgtings hækkað, hóast hon er lítil. Grunnurin fer úr 1.700 upp í 2.200. Ein bati upp á 5 mill. Ókingin fer til ymsar nýggjar mentanarpolitiskar ráðfestingar, eitt nú barmamentan og starvslønir til skapandi og út-málandi listafólki, verður sagt. Allur bati bætir, men eg haldi, tað hevði verið gleðiligt, um Signar Hansen, landsstýrismaður fann ein djúpari lúmma. Tí, sum áður sagt- stuðulin til mentanina fáa vit aftur í ríkiligt mál. Hann er í øllum førum ikki mistur á gólvið, sum hon so mangan hevur verið í vinnuligum høpi. Stuðulin til fiskivinnuna er vorðin síðveja. Men tá tað snýr seg um skúla og mentan, verða nógv spurmentekin havd á lofti.

Enn er tað langt á mál, skulu vit fylgja teirri tilráðing, sum var gjørd í 1995 viðvirkandi Mentanargrunninum, sum er ein upphædd uppá 15mill krónur til henda grunn við tí fyri eygað, at veita føroyskum listafólki ársstyrki og hava móguleika fyr lánveitingum. Vit skulu eisini minnst lat, at hesin grunnur spennir so víða og umfangar so nógv. Helst skortar ikki vilji, men hugburðurin hjá fólkum kundi kanska tolað at verið dagfjórður.

Spell var, at orðaskiftið á tingið um skúla og mentamálið ikki gjørdist tað, vit kanska høvdu væntað, nú farast skal nýggjar leiðir. Men hesum verður í øllum førum ikki farið eftir, so at tað veruliga merktist. Helst hevði tað eisini sína á-virkna á orðaskiftið, at landsstýrismaðurin (skúla og mentamálum, Signar Hansen, ikki var heima. Hann var í Onglandi á ensktskeið, og eingin fer at tosa um eitt fólk ella við eitt fólk, sum ikki fær svarað. Vit seta okkara árin á, at máls-liga stóðið í frálærni, (eisini læraraditbugvingini) er hægrí dag, enn tað var fyr 30 árum síðani, soleiðis at menn ikki verða skryttir úr leikum, tá ið teirra ábyrgdarski verða við-gjøgð á tingi.

Katrin Dahl Jakobsen
Løgtingsumbop
Javnaðarflokkin